

PUT K BOGU
Duhovnost Anthonyja de Mella

Jure J. Šimunović, Makarska

UDK : 241.1 : 271.5 Mello, A. de
Pregledni članak

Sažetak

Služeći se metodom analize, autor razlaže duhovnost Anthonyja de Mella koja je usko vezana za čovjeka na putu (egzistencijalna duhovnost). No, ona nije ništa manje ni duhovnost koja govori o vječnim vrijednostima. Upravo to svakodnevno s čim se susreće čovjek i čiji je dio i ono vječno za čim čovjek neprestano i na različite načine traga, u duhovnosti Anthonyja de Mella našli su se zajedno.

Uvodne napomene

O Anthonyju de Mellu može se govoriti mnogo i vema raznoliko. On nije pisao sustavna djela, nije opširno obrađivao pojedine probleme čovjeka i njegove egzistencije. On je o čovjeku progovarao u pričama, pjesmama i kratkim izričajima. Preuzimao je ono, prema njegovu mišljenju, najbolje iz raznih kultura, religija, svjetonazora što bi moglo pomoći čovjeku da odredi pravac svojega kretanja, nikad se ne držeći doslovno priče, pjesme, izričaja. Uvijek treba biti sam čovjek koji se odlučuje i koji odlučuje. Treba preuzeti odgovornost i rizik.

Ipak, ako bismo htjeli najkraće reći oznaku njegove duhovnosti, onda mi se dva izričaja čine veoma karakterističnima za cjelokupnu njegovu misao, pa naravno i za duhovnost. *Dobro došli i zbogom.*¹ Svemu u životu: stvarima, ljudima, događajima, trpljenjima, uspjesima, neuspjesima on kaže - dobro došli. Ali to nije kraj i kod toga se ne smije zaustaviti. Važno je znati i moći, biti slobodan i reći zbogom. U prihvaćanju s ljubavlju svekolike stvarnosti i otklona od te iste stvarnosti čovjek postaje čovjek i potvrđuje svoju osobitost, izdvojenost i posebnost među svim stvorenim stvarnostima. Tko može reći svemu *dobro došli*, i jednako tako svemu reći *zbogom*, taj je *slobodan* i taj *ljubi*. Za Anthonyja de Mella "sloboda je druga riječ za ljubav".²

¹ Vidi Izvori, [Eksplodija], FTI, Zagreb 1995., str. 133.

² Poziv na ljubav, FTI, Zagreb 1997., str. 79.

Moje cjelokupno čitanje i razmišljanje upravo se temelji na tim dvama izričajima kad pokušavam nešto reći o duhovnosti ili putu k Bogu prema Anthonyju de Mellu.

Nekoliko riječi o piscu i njegovu djelu

Kada govorimo o ljudima, vema važan čimbenik je mjesto iz kojeg potječu i u kojemu se nalaze. Taj gotovo neprimijećeni čimbenik, na prvi pogled, i u običnom svagdanjem razmišljanju, ima veoma važnu i utjecajnu ulogu u životu svakog pojedinca. U tome nije izuzetak ni Anthony de Mello. Rođen je u Indiji. Ta milenijska kultura u najširem smislu riječi, u što se uključuje i religija, osjeća se u svim njegovim djelima. Potom dolaze drugi čimbenici, kao što je osobno prihvaćanje određene religije, profesionalno opredjeljenje, formacija i samo vršenje službe, služenja. Osim što je rođen u Indiji, pripadao je katoličkoj vjeri, odlučio se za redovnički život, bio je isusovac. Uz formaciju i odgoj u filozofiji i teologiji, on posebno studira psihologiju i duhovnost. Vrijeme studija pretežno provodi u Europi i SAD-u. Najveći dio svojega radnog vijeka provodi u Indiji, i to kao voditelj duhovnih vježbi. Svi spomenuti čimbenici isprepleću se u njegovim pisanim radovima. Njih je potrebno imati u vidu kada čitamo njegova djela i posebno kada o njima pokušavamo donijeti određenu prosudbu.

Dosad su na hrvatskome objavljena njegova djela u sedam knjiga. I to ovim redom:

1. *Izvori*, 1995; 2. *Put k Bogu*, 1996; 3. *Pjev ptice*, 1996; 4. *Molitva žabe* (II. dio), 1996; 5. *Molitva žabe* (I. dio), 1997; 6. *Poziv na ljubav*, 1997; 7. *Minuta mudrosti*, 1997. Sve u izdanju FTI-Družbe Isusove iz Zagreba.

Možemo ih podijeliti u dvije skupine:

a) Priče koje je prikupljao iz najraznolikijih kultura, religija, svjetonazora i prema njima i sam poneke stvarao.

b) Njegova tumačenja pojedinih svetopisamskih izričaja, životnih situacija. Tu posebno dolazi do izražaja njegovo viđenje čovjeka, svijeta i onoga što je zadano u samom naslovu - pogleda na duhovnost ili Put k Bogu.

1. GLAVNE ODREDNICE NJEGOVE DUHOVNOSTI

Svaki čitatelj pronaći će i poneku odrednicu koja će prema njegovoj prosudbi biti važna i koju je trebalo izdvojiti. No to i je bogatstvo koje nam nudi pisana riječ Anthonyja de Mella. Ovaj izbor

je osobni i tako treba i shvatiti riječi *glavne odrednice* duhovnosti Anthonyja de Mella.

1. 1. *Uključiti sve*

Način rada i cjelokupna duhovnost Anthonyja de Mella bila je, prije svega, *uključenje* cjelokupne stvarnosti u kojoj se čovjek nalazi i koje je dio i svih čimbenika, od onih čisto materijalnih do onih čisto duhovnih, i to na osobnu odgovornost. Svijet je za njega cjelina koju treba prihvatiti ako želimo shvatiti i prihvatiti sebe i svijet u kojem živimo. Ono što je veoma važno u svekolikom svijetu, jest mijena. Zato i stavovi koje iznosimo, pogledi koje trenutačno imamo tome su podložni. U tom življenju posebno do izražaja treba doći osobna odgovornost i prihvaćanje rizika. "Život je za onoga koji mnogo stavlja na kocku. Kukavica umire."³ Bez odgovornosti i rizika nema života. Tako on na jednom mjestu kaže: "Ako prihvaćate ono što vam kažem, to činite u potpunosti na osobnu odgovornost (rizik), a ja ostavljam sebi pravo promijeniti svoje mišljenje bez prethodnog upozorenja."⁴ Te riječi stvarale su dvojbu kod sudionika i otklonile su svaku ravnodušnost. Treba sudjelovati cijelim svojim bićem. Tako se stvara dinamika ne samo između voditelja i ostalih sudionika nego i između samih sudionika i svakog pojedinca sa samim sobom. Svi su i svaki pojedinac u stavu traženja i spremnosti slušanja i govora.

1. 2. *Prihvatiti stvarnost*

Ljudi gube mnogo vremena u iščekivanju velikih i nesvagdašnjih događanja koje rijetko ili gotovo nikada ne dožive, a toliko izgube u svojem svagdanjem življenju. Potrebno je postati prijatelj i imati vremena za "razgovor" s onim običnim i svagdašnjim. Ne mijenjati stvarnost, nego prije svega stvarnost prihvatiti.⁵ To znači svratiti pozornost na ono obično, svagdanje i sveprisutno, to zavoljeti i tomé se otvoriti. Tako on piše:

"Volim čitavu njivu.

Volim kamen

i plodno tlo...

stazu,

³ Izvori, str. 97.

⁴ Carlos G. Valles, *Anthony de Mello* (Testamento spirituale), Ed. Paoline, Torino 1995, str. 17.

⁵ Vidi *Poziv na ljubav*, str. 58-60; *Pjev ptice*, [Nemoj se promijeniti], str. 51; *Izvori*, [Sjedinjenje], str. 166.

i trnje, i korov...
jer sve je to dio života.”⁶

Ono što zanima gotovo svakog čovjeka jest promjena. Postali smo bolesni od promjena. Promjena kao znak napretka, ali i nemogućnosti čovjeka da živi sadašnju svoju stvarnost. Posebno se to očituje u duhovnom životu. Prvo pitanje nije promjena, nego zašto želimo promjenu i kako vršimo promjenu? Svi smo više ili manje zastrašeni, a da toga nismo ni svjesni, stanjem u kojem se nalazimo. Poteškoća je u tome što mi imamo o mnogočemu, pa, naravno, i o sebi i duhovnom životu, jednu idealnu sliku u koju smo se “zaljubili”. Kao i svaka zaljubljenost, i ova trpi od površnosti i nesagledavanja realnosti. Stvarnost prolazi pred našim očima i mi je ne opažamo. Mi smo uvijek negdje, a veoma rijetko u sadašnjosti i sa svim onim i onima koji se u njoj nalaze. Anthony de Mello želi poći od stvarnosti, od njezina prihvaćanja. To za nega znači “biti ovdje”.⁷ On poziva, prije svega, da se ostane i prihvati najprije stanje koje jest. Tek kada se prihvatimo i kada nas prihvate onakovima kakvi jesmo, dolazi do opuštanja i konačno do promjene. On piše: “Volite se onakovi kakvi jeste. Opustio sam se. Postao sam življi. I, iznenada, ja sam se promijenio. Sada znam da se uistinu nisam mogao promijeniti sve dok nisam naišao na onoga koji me voli, bilo da sam se promijenio ili ne.”⁸ Taj stav on tumači psihološki. Mi se, naime, ne mijenjamo jer to dubinski želimo, nego jer sebe ne podnosimo onakvi kakvi jesmo i onda sadašnjost, ono što ne prihvaćamo “šaljemo” u podsvijest. Koje su posljedice takvih promjena? On kaže:

“Kad pokušavam promijeniti u sebi ono što ne volim
tako da se borim protiv toga,
ja to jednostavno guram u podsvijest.
Prihvatim li to,
izići će na površinu i nestati.
Ono čemu se odupirem
uporno će ustrajati.”⁹

Zato je potrebno *prihvaćanje, praštanje i ljubav*. Ako se ne ispune ti preduvjeti, promjene su kratkotrajne i ne donose dubinsko zadovoljstvo jer su nastale kao plod prezira, neslaganja, određene mržnje. On piše:

⁶ Izvori, str. 102.

⁷ *Minuta mudrosti*, FTI Zagreb, 1977., str. 14.

⁸ *Pjev ptice*, FTI Zagreb 1996., str. 51.

⁹ *Izvori*, str. 45.

“Uvijek si nezadovoljan sobom, uvijek se želiš mijenjati. Zato si pun nasilja i ne trpiš samoga sebe, što se samo pogoršava dok se trudiš promijeniti. Zato je svaka promjena koju postigneš popraćena unutarnjim sukobima.”¹⁰ Prava promjena je ona koja dolazi iz prihvaćanja samoga sebe. On tvrdi i, ne bez razloga, da pokušaj izravne promjene stanja u kojem se nalazimo, to stanje još više utvrđuje.¹¹ Sudionicima jednog skupa rekao je sljedeće: “Zamislite kako bi bile sretne naše zajednice, obitelji i društvo da svaki njihov član prestane željeti mijenjati druge, također prestane željeti da se sam promijeni? To bi bilo nebo na zemlji! Žalosna je činjenica da se mi neprestano žalimo na nas same i, često, na ponašanje drugih; ova nepodnošljivost ruši sklad grupe.”¹² Zato on preporučuje *ljubav i razumijevanje*, “jer sam uvidio da nasilje pa i ono duhovno ne vodi u trajnu promjenu”.¹³ Možda ovdje možemo odčitati i mnoge naše neuspjehe na duhovnom, a i ne samo na duhovnom polju?¹⁴

Prihvaćanje situacije, stanja u kojemu se nalazimo, nije puka prilagodljivost. Prihvaćanje je znak mudrosti, realne prosudbe i uključivanja korištenja prije svega onoga što imamo i što jesmo u određenom trenutku. To je priznanje i pozitivan odnos prema onom što već jesmo i kakvi jesmo. To je polazna točka, temelj na kojemu se jedino može dalje graditi, a da ne bude opasnost da se cijela građevina u kratkom vremenu uruši.

1. 3. Važnost osjećaja

Anthony de Mello u svoj način rada uvodi jednu stvarnost poprilično zaboravljenu, a još češće krivo protumačenu - osjećaj. Osjećaj općenito u životu ljudi, a posebno u religioznom i još više u redovničkom životu nema onu vrijednost koju zaslužuje; ono što prevladava jest inteligencija, razum, ideje.¹⁵ On će zato na skupovima koje je organizirao i vodio pokušati sudionicima približiti i činiti da izraze ne samo svoje misli nego i iznad svega svoje osjećaje. Ne samo ja mislim, nego iznad svega ja osjećam. To znači prihvatiti sebe u potpunosti.¹⁶ To znači osjećati se dobro. Ako se ne osjećamo dobro, sve može biti u redu, a mi smo opet nezadovoljni. Možda je to najbolje izrazio u sljedećim riječima:

¹⁰ *Poziv na ljubav*, str. 61.

¹¹ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 31.

¹² Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 32-33.

¹³ *Izvori*, str. 46.

¹⁴ Usp. *Poziv na ljubav*, str. 61-64.

¹⁵ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 33.

¹⁶ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 38.

“Dođi sada bliže sebi:
postani svjestan svog tijela...
i svih njegovih osjeta...”¹⁷

“Moj odnos prema mome tijelu
snažno utječe na moj život u dobru i zlu.
Najbolji način ozdraviti
ili produbiti odnos
jest razgovor.”¹⁸

U promišljanju ljubavi i osjećaja općenito Anthony de Mello ide u dubinu. On uvijek polazi od vlastitih osjećaja koji idu prema drugima, a ne od drugih prema njemu. Na prvome je mjestu moj osjećaj prema drugima, tek zatim njihov prema meni. Na prvome je mjestu da ja prihvatim druge i da ih volim. Tako on želi sebe osloboditi od uvjetovanosti drugih i njihovih odnosa prema njemu. Treba ljubiti prvi. Ovdje on nalazi potvrdu u Kristu koji nas je prvi ljubio (usp. 1 Iv 4,10).

On uvodi i dvojbu u naše ljubavi. Pita se ljubimo li stvarno ili ljubimo neku svoju sliku o nekome? Ako ljubimo stvarno, tj. prihvaćajući cjelovitu stvarnost određene osobe, zašto onda dolazi do razočaranja, do pomanjkanja ljubavi, pa sve do mržnje. On to tumači tako kao da smo mi u početku ljubili neku svoju sliku.¹⁹ Upravo dvojeći o stvarnoj ili zamišljenoj ljubavi, on će jednom izjaviti: “Otkrio sam da u svojem životu nisam nikoga istinski ljubio.”²⁰

1. 4. Nek stvarnost dozori

Ono od čega najviše trpi svijet i što mu najviše nanosi boli jest bezrezervna privrženost stvarima i ne samo stvarima. To proizvodi nasilje. To se očituje kada ne možemo biti bez određene stvari, ili bez određene osobe. Kada na određeni način želimo na brzinu sve posjedovati, bezrazložno ubrzati tijek događanja, nad njima vršimo nasilje. To se isto i još više odnosi na ljude. Može to biti u odgoju, obrazovanju, prijateljstvu, duhovnosti, dobroti... Takav stav vodi nas prema zavisnosti, što onda dovodi do neprirodne želje za posjedovanjem i straha da to ne postignemo i da to ne izgubimo.²¹

¹⁷ Izvori, str. 193.

¹⁸ Izvori, str. 18.

¹⁹ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 41-44.

²⁰ Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 44.

²¹ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 53.

Čovjek nema prirodan i slobodan odnos prema stvarnosti, događajima i ljudima s kojima živi i kojih je dio. On želi *zavesti* ili se dade *zavesti* od stvari, ljudi, događanja. Zato je prema Anthonyju de Mellu potreban određeni otklon koji će nas činiti slobodnima. Sloboda koja se očituje kroz otklon učinit će da stvari, događanja i ljudi imaju prirodan i njima odgovarajući razvoj, da dođu do svoje punine, zrelosti u određeno vrijeme i na određenome mjestu. U protivnome može doći do "pobačaja".²² U tom otklonu on ne ide prema nekom indiferentizmu, stojicizmu ili preziru. Njegov je put da treba napredovati postupno, slijedeći prirodni tijek, da stvari, ljudi, ideje dobiju svoju pravu vrijednost, da im se približavamo po slikama koje o njima imamo, koje su najčešće idealizirane i nestvarne nego da ih doživimo u njihovoj stvarnosti, u pravom vremenu i realnom prostoru. Tada one gube svoju neodoljivu privlačnost, jer bivaju ono što jesu.

Sve ima određenu vrijednost, može nam biti drago, dragocjeno, ali ne može biti naš život - bilo da se radi o osobama, mjestima, zanimanjima, stvarima, iskustvima prošlosti, nadama i snovima za budućnost.²³ Na duhovnom polju ništa se ne postiže nasiljem, na brzinu, nego strpljivo i trijezno dopuštajući da stvari *dozore* i onda one same *otpadaju* jer je došlo njihovo vrijeme.²⁴ Ako ne dopustimo da stvarnost u svoj svojoj raznolikosti *dozori*, ona ostaje uvijek u nama sa svojom neodoljivom privlačnošću. Nitko kao čovjek ne živi toliko od prividenja, nestvarnosti i površnosti. To je čovjekova označnica koje treba biti svjestan i učiniti da ona ne prevlada u životu. On kaže da moramo ostati u dodiru sa stvarima, mjestima, osobama... koje donose radost, ljubav i ljepotu.²⁵ Ali da bismo mogli sačuvati svoju slobodu i neovisnost, moramo se naučiti ustrajnosti, kako kaže Anthony de Mello:

"Moram se naučiti ustrajati
pri studencima iz kojih pijem,
a ne priljepiti se uz njih;
uživati, a ne posjedovati;
tražiti hranu, a ne rezati korijenje.
Jer uvijek moram biti spreman
krenuti kad dođe vrijeme za ponovno rađanje."²⁶

²² Usp. *Minuta mudrosti*, [Ugnjetavanje], str. 95.

²³ Usp. *Izvori*, str. 32.

²⁴ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 52.

²⁵ Usp. *Izvori*, str. 35.

²⁶ *Izvori*, [Nomad], str. 35.

Ono što je veoma važno u njegovu pogledu na duhovnost u odnosu na stvarnost u svim njezinim pojavnostima jest *osjećaj dovoljnosti*: biti zadovoljni s onim što imamo i što jesno. "Razlog zbog kojeg si nesretan je to što se ne usredotočuješ na ono što imaš, već na ono što nemaš."²⁷ Donosi sliku lotosa koji je na vodi, ali nikada potopljen. To je biti u stvarnosti života, ali nikad od nje zarobljen. Dobro je da se prisjetimo Kristovih riječi: "U svijetu, ali ne od svijeta." (usp. Iv 17,15).

To nije govor o duhovnosti *bijega* nego priznanje stvarnosti. Priznavajući stvarnost nastaviti put prema zrelosti, punini, cilju. To je moguće samo ako na stvarnost u kojoj živimo, uzimajući u obzir i vlastitu stvarnost-život, nismo nekritički navezani. Prava ljubav proizlazi iz slobode, a ne iz navezanosti. On kaže: "Što manje ovisnosti, to više ljubavi."²⁸

1. 5. Upoznati sebe iznutra

Temeljna je njegova misao da je nutrina svakog pojedinca ono o čemu ovisi svekolika prosudba stvarnosti. Ljudi redovito bježe od sebe i iz sebe. Pokušavaju sve pronaći izvan sebe, daleko. On piše:

"Opažam kako često bježim izvan sebe
- k ljudima, zanimanjima, mjestima, predmetima
- u potrazi za snagom, mirom i smislom,
zaboravljajući da je izvor tome
u mom srcu.
Tu moram tražiti."²⁹

Zato je veoma važno osobnoj nutrini posvetiti svekoliku pozornost. Razočaranje ne dolazi od vanjske stvarnosti nego od stava koji svaki pojedinac ima u sebi.³⁰ Moj način gledanja, mišljenja, ono što ja očekujem, sve to je jedan proces koji je postao dio moje nutarnje stvarnosti i prema kojem prosuđujem vanjsku stvarnost.³¹ Zato, ako želimo riješiti taj nesklad između nas i stvarnosti izvan nas, potrebno je prihvatiti da nesklad dolazi ne izvana nego iznutra, iz mojeg zamišljanja stvarnosti, iz nekih modela stvarnosti koji su postali dio mene. Zato će on napisati: "Ništa se nije promijenilo osim moga stava - i zato se sve promijenilo" (Prosvjetljenje). Anthony de Mello to pokušava protumačiti. "Nešto te uznemirava, ali druge ne. To

²⁷ *Poziv na ljubav*, 13; Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 53-54.

²⁸ Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 61.

²⁹ *Izvori*, str. 25.

³⁰ Usp. *Minuta mudrosti*, [Perspektiva], str. 53.

³¹ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 64.

znači da uzrok uznemirenosti nije u vanjskoj stvarnosti, u objektu, nego u tvom viđenju stvarnosti. Ako bi uzrok bio izvan, i drugi bi isto reagirali. Budući da ne reagiraju isto, znači da je razlog u tebi. Model koji nosiš u mozgu, različit je od onoga koji nose drugi. Zato je ista stvarnost uznemirila samo tebe, a ne druge."³² On će napisati: "Ono što te čini sretnim ili nesretnim nije svijet i ljudi oko tebe, nego misli u tvojoj glavi."³³

2. TKO JE ČOVJEK

U središtu je propitivanja Anthonyja de Mella čovjek u svojoj životnoj stvarnosti. Čovjek je taj koji putuje prema Bogu ali i drugom čovjeku i svekolikoj stvarnosti. Zato je veoma važno upoznati i prihvatiti čovjeka u toj njegovoj stvarnosti. Evo nekih oznaka čovjeka:

2. 1. Neodređenost

Čovjek je za Anthonyja de Mella neodređen do kraja.³⁴ Što više, tom se neodređenošću određuje. Ono što ga određuje, jesu okolnosti. Ovdje se de Mello približava biheviorizmu. "Mijenjajući okolnosti, mijenja se način života. Mi, 'poštene osobe' različiti smo od javnih prijestupnika ne po onom što jesmo, nego po onom što činimo. U dubini svi smo isti, nosimo u sebi sveca i grešnika. I jedan i drugi spreman je izići na scenu kad im se dopusti. Okolnosti života u zajedništvu s težnjama koje već postoje čine da radimo na jedan, a ne na drugi način."³⁵ Nije ni potrebno naglašavati kako nas upravo ovaj pogled na čovjeka vodi u dubinu promišljanja o čovjeku i njegovu djelovanju, o vrednovanju svakog čovjeka. "Nema mjesta za preveliko veličanje ili osudu."³⁶ Zar se i sv. Franjo Asiški nije protivio osudama grešnika? Zar njega nisu upravo okolnosti dovele da promijeni svoj život? Zar nismo čuli toliko puta: "Sud je Božji!"

2. 2. Uvjetovanost

Na ono što čine ljudi su potaknuti egoizmom, ambicijom, zloćom, ludošću, nedužnošću i neshvaćanjem.³⁷ Uvijek postoji neki

³² Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 64-65.

³³ *Poziv na ljubav*, 14; str. 18-27.

³⁴ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 87.

³⁵ Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 89.

³⁶ Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 89.

³⁷ Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 93.

razlog i njega je potrebno spoznati, a ne osuđivati onoga tko čini. Ono što netko čini proizlazi iz njegova gledanja i shvaćanja situacije. Zato Anthony de Mello neprestano naglašava da treba vidjeti stvarnost onakvu kakva jest, a ne u iskrivljenjima. Dužnost je svakoga da ne stvara iluzije, da bude svjestan, probuđen. On piše: "Posvema budi u sadašnjosti. Ostavi na miru svaku misao o budućnosti, ostavi na miru svaku misao o prošlosti, ostavi na miru svaku sliku i apstrakciju i dođi u sadašnjost. I nastat će kontemplacija!"³⁸

2. 3. Trenutak

Na pitanje "tko je čovjek", možemo odgovoriti samo ako poznamo čime je trenutno uvjetovan. Što se čovjek više oslobodi uvjetovanosti, to je više čovjek, radi samostalnije, on je slobodniji. Prema Anthonyju de Mellu, svaka uvjetovanost je u sebi zla.³⁹ Kao i u svemu, protiv uvjetovanosti se ne ide izravno nego se one jasno pogledaju, prihvate i kada na jedan nenasilan način dođemo na viši stupanj zrelosti, uvjetovanosti *otpadaju same*.

2. 4. Na granici

Problem se pojavljuje onda kada postavljamo pitanje ne samo što je čovjek nego što uistinu čovjek želi. I želi li istinski ono što govori. Anthony de Mello postavlja jednu smionu tvrdnju o čovjeku. On kaže: "Nitko ne želi ozdraviti." Ta, tvrdnja mnoge je njegove slušatelje uznemiravala. Ta oni su upravo za to dolazili. No, on je bio kategoričan: "Nitko ne želi ozdraviti." Biti zdrav naime znači ne biti povlašten, znači na novi se način i cjelovito predstaviti i preuzeti sav rizik na sebe. A to ljudi ne žele. I zato, prema njegovu mišljenju, oni dubinski žele samo *prizdraviti*, a ne ozdraviti. Ozdravljenje nosi sa sobom uvijek trpljenje, jedan radikalni zahvat.⁴⁰ Ljudi se zato odlučuju polovično.⁴¹ Napola zdravi ili napola bolesni. Mogućnost manipulacije je veća. Tu smo na sredini i, prema potrebi, prelazimo *granicu*. To se događa na gotovo svim poljima ljudske djelatnosti i nije ništa drugčije ni na onome duhovnom. Kad treba *ozdraviti*, učiniti radikalni korak, većina se povlači i tako ostaje samo *zaliječena*, a *neizliječena*.

³⁸ Pjev ptice, [Bambus], str. 20.

³⁹ Vidi Carlos G. Valles, Anthony de Mello, str. 94-95.

⁴⁰ Usp. Minuta mudrosti, [Ozdravljenje], str. 69.

⁴¹ Pjev ptice, [Prugasti ljudi], str. 90.

2. 5. Trpljenje

“Tragedija je našeg života ne u tome što trpimo, nego što mnogo gubimo od onoga što nam trpljenje donosi. Ono je prigoda za napredovanje. Mi napredujemo više kada smo odbijeni nego kada smo prihvaćeni. Biti prihvaćen dovodi do toga da vjerujemo kako je sve u redu, dok biti odbijen navodi nas da pokušamo još mnogo toga popraviti.”⁴² Trpljenje nas navodi da se najprije pitamo što to ne funkcinira u meni, a ne izvan mene. Tako, otkrivajući sebe, napredujemo na duhovnom putu. On i ovdje ide svojim putem nenasilja: ne usredotočiti sve svoje snage na odbijanje, u izravnom suprotstavljanju, jer to samo uvećava problem, stvara se veći otpor. On pokušava ići putem *priznavanja stvarnosti, prihvaćanja stvarnosti i ljubavi* prema stvarnosti, bila ona pozitivna ili negativna. Tako stvarnost gubi oštricu suprotstavljanja, neprijateljstva i ona na određeni način nestaje. Ono što priznajemo, prihvaćamo i ljubimo, više nas ne uzbuđuje i ne izaziva. To nam onda omogućuje uštedu energije. U tom slučaju naša je energija usmjerena prema stvaralaštvu koji je jedini pravi izlaz iz stanja u kojem se nalazimo. On kaže: “Ako nisi veseo sa stanjem u kojem se nalaziš danas, nećeš biti nikada. Ako čekaš da budeš slobodan kada iziđeš iz zatvora, nikad nećeš biti slobodan. Ako naučiš osjećati se slobodan u zatvoru, tada ćeš moći biti uvijek slobodan, u svim mjestima i u svim uvjetima.”⁴³ Čovjek koji se zatvori trpljenju, čini da u njemu umre sposobnost za radost.⁴⁴

2. 6. Odgovornost

Kod Anthonyja de Mella uvijek odlučujuću ulogu igra trenutak u kojemu se nešto zbiva. Zato je unaprijed veoma teško ustvrditi što je dobro, a što loše. Apstraktni zaključci njemu su, u najmanju ruku, sumnjivi. Odgovor je moguć samo u susretu osobe s osobom u sadašnjem vremenu.⁴⁵ Iz tog proizlazi da će njegov rad s ljudima biti ne njegovo rješavanje poteškoća, nego samo pomoć onima koji su u određenom poteškoćama, da ih sami riješe. Ovdje naziremo izravnu metodu ili metodu usredotočenu na klijenta (C. Rogers). Konačnu i zadnju odluku mora svatko donijeti. S jedne strane naglašena je važnost aktivnog sudjelovanja upravo onoga tko se nalazi u konkretnim poteškoćama i, drugo, povjerenje u čovjeka, premda i baš zato što se nalazi u poteškoćama. Ono što je važno jest da čovjek navikne

⁴² Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 80-81. Usp. *Molitva žabe II.*, [Učitelj izgubio kritičara], str. 49.

⁴³ Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 85.

⁴⁴ Usp. *Izvori*, str. 98.

⁴⁵ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 98.

sam i na vlastitu odgovornost rješavati poteškoće. U priči *Zrela dob* čitamo:

“Učeniku, koji je uvijek molio, reče učitelj: ‘Kad ćeš prestati oslanjati se na Boga i stati na vlastite noge?’

Učenik je bio iznenađen: ‘Ali ti si nas učio da na Boga gledamo kao na Oca.’

‘Kad ćeš se naučiti da otac nije netko na koga se možeš naslanjati, nego onaj koji te oslobađa od tvoje potrebe da se naslanjaš.’⁴⁶

Dakle, treba se učiti i naučiti za sebe odluke donositi sam. Nije dobar učitelj koji tako nauči učenike da stalno budu o njemu ovisni, uvjetovani njegovom prisutnošću, odgovorima, prosudbama. Svaka ovisnost i uvjetovanost za njega je negativna, što smo već napomenuli.

2. 7. Umjerenost

Drugi je važan trenutak da u svemu budemo umjereni. Naše su prosudbe najčešće plod želja, trenutačnog raspoloženja, kriva viđenja. Pravo stanje zna samo Bog. Naše čitanje događanja uvijek je djelomično i gotovo nikada konačno i zato nesigurno.⁴⁷ To se odnosi i na moralna ponašanja.⁴⁸ Moramo postati svjesni prolaznosti jer, kako on kaže, “to će proći”.⁴⁹ Za upoznavanje toga što je čovjek, upravo imajući u vidu “to će proći”, potrebno je “doći kući” i postati svjestan. On piše:

“Zato, dođi kući.
Postani svjestan gdje se nalaziš...
kakav je tvoj položaj...
o čemu misliš...
koja su ti čuvstva...
što osjećaš...”⁵⁰

⁴⁶ *Minuta mudrosti*, 11. U priči *Učenici* piše:

“Posjetitelju, koji je molio da postane njegov učenik, učitelj je odgovorio:

‘Možeš li živjeti sa mnom, ali da ne postaneš moj sljedbenik?’

‘A koga onda moram slijediti?’

‘Nikoga. Onoga dana kada budeš nekoga slijedio, prestat ćeš slijediti istinu.’, str. 29.

⁴⁷ *Minuta mudrosti*, *Nesreća*, str. 112.

⁴⁸ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, 102.

⁴⁹ *Izvori*, str. 113.

⁵⁰ *Izvori*, str. 189.

3. DUHOVNI ČOVJEK

Duhovan čovjek mora biti slobodan, ne uvjetovan. I jedno i drugo se može postići ili, bolje rečeno, put koji treba slijediti, sastoji se u *radikalnom siromaštvu, molitvi i osobnom iskustvu Boga*.⁵¹ Iz te slobode koja se očituje u radikalnom siromaštvu i otvorenosti Bogu što se očituje kroz molitvu i osobno iskustvo Boga, rađa se slobodan, duhovan čovjek. Taj njegov duhovni čovjek nije negacija tjelesnom čovjeku; tjelesnost je uzeta u svojoj punini i cjelovitosti čovjeka.

3. 1. Siromaštvo

Siromaštvo on poima kao slobodu od materijalnih i bilo kojih navezanosti koje bi se mogle očitovati kroz imanje, posjedovanje i čuvanje.⁵² Za njega su navezanosti najveća pogibao za život.⁵³ Zato on poziva da se zaustavimo na neko vrijeme i da se vidimo kako nas te navezanosti lišavaju *simfonije života*. To se odnosi i na duhovnog čovjeka, ništa manje nego političara navezanog na moć, poslovnog čovjeka na novac.⁵⁴ Potrebno je povratiti se svemu i svima koje susrećemo u životu i postati svjestan kako nas sve i svatko može lišiti slobode, ako nismo *sujesni* i ako dobro ne *vidimo*. U pjesmi *Hodočasnik* on piše:

“Zatim se vraćam svakom od ovih domova
u koje bi moje srce pobjeglo kad bi moglo,
i vidim kako svaki od njih može biti zatvor,
neprijatelj slobode, života i rasta,
prijatno gnijezdo koje me vabi da se u njem smjestim
umjesto da upotrebljavam svoja krila i letim...
Zato s ljubavlju svakom od njih tumačim
da ne mogu u njem ostati, ne mogu počivati,
jer moram držati zadanu riječ...

.....
.....

želim li biti živ i slobodan,
moram se osloboditi straha da putujem bez društva;
tada će On biti moje stalno prebivalište,

⁵¹ Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 182.

⁵² Usp. *Izvori*, str. 32-33.

⁵³ Usp. *Poziv na ljubav*, str. 46.

⁵⁴ Usp. *Poziv na ljubav*, str. 40.

jer kamo god budem išao, On će biti nazočan
- i tada će, naposljetku, čitavo stvorenje
postati moj dom."⁵⁵

3. 2. *Molitva*

Stavljajući naglasak na molitvu, Anthny de Mello poziva čovjeka da otkrije i da živi svoju bitnu odrednicu biti čovjek - moliti. Molitvi je potrebno posvećivati određeno i dugo vrijeme i određeni prostor.⁵⁶ Naše tijelo se veže kao i naš duh i za vrijeme i za prostor. Zato je potrebno moliti u određeno vrijeme i na određenom prostoru.⁵⁷ Za njega je molitva: hrana, dom, štiti, okrepa.⁵⁸ Bez molitve Čovjek postaje nesposoban za život.

Molitvu koju je on najviše preporučivao, i to potvrđujući osobnim iskustvom, bila je *Molitva hvale*. On kaže: "Jednostavno rečeno, molitva se sastoji u hvali i zahvali Bogu za sve. Osniva se na uvjerenju da se u našem životu ništa ne događa a da to Bog nije predvidio i planirao - uistinu ništa, čak ni naši grijesi."⁵⁹

3. 3. *Iskustvo Boga*

Osobno iskustvo Boga. Mi uvijek prenosimo neke definicije, tuđe izričaje, pričamo što se nekoć i nekima dogodilo. Naš vjerski život tako ostaje uvijek u prošlosti i to je život drugih i vremena, i mjesta, i ljudi. A što je s nama, sa mnom? Naš život upravo zato postaje neprepoznatljiv. Život vjere, život s Bogom i u Bogu i po Bogu mora biti osobno iskustvo, a ne nauk ili iskustvo drugih. Što mogu za nas učiniti drugi? On piše:

"Mogu ti ukazati na ono što je nestvarno, ali ti ne mogu pokazati Stvarnost; mogu uništiti tvoje formule, ali te ne mogu prisiliti da vidiš ono na što formula ukazuje; mogu ti ukazati na tvoju pogrešku, ali ti ne mogu priuštiti posjedovanje istine.

Najviše što mogu učiniti je to da pokažu smjer prema Stvarnosti, ali ti ne mogu reći što trebaš vidjeti.

Morat ćeš po svijetu hodati potpuno sam i otkrivati za sebe."⁶⁰ Iskustvo se ne može prenijeti. Potrebno je sam *doživjeti*. Ljudi žive

⁵⁵ Izvori, str. 163.

⁵⁶ Usp. *Put k Bogu*, str. 71.

⁵⁷ Vidi. *Put k Bogu*, str. 81-82.

⁵⁸ Usp. *Izvori*, str. 21.

⁵⁹ *Izvori*, str. 170.

⁶⁰ *Poziv na ljubav*, str. 69-70.

svoju vjeru, odnos s Bogom, posredstvom *obrazaca*, a nisu kadri pronaći vrijeme i prostor i susresti se osobno s najstvarnijom Stvarnošću.⁶¹

U tom razvoju duhovnog čovjeka, prema Anthonyju de Mello, postoje tri stupnja: tjelesni, duhovni i božanski. U priči *Povratak kući* kaže:

“Postoje tri stupnja u duhovnom razvoju, reče učitelj.

Tjelesni, duhovni i božanski.

Koji je tjelesni stupanj? upitaše znatiželjni učenici.

To je stanje u kojem vidite drvo kao drvo, planinu kao planinu.

A duhovni?

To je kad dublje gledate u stvari - tada drveća nisu drveća, a planine nisu više planine.

A božanski?

Ah, to je prosvjetljenje, odgovori učitelj zadovoljno smijuljeći se, kada drveće opet postane drveće, a planine planine.”⁶²

Dakle, taj, ja bih rekao, tjelesni čovjek i božanski se susreću i stapaju. Potrebno je samo *dobro vidjeti, vratiti se kući, postati svjestan*.

4. JA

Među uvjetovanostima o kojima govori Anthony de Mello jedna je koja nas najviše uvjetuje i čini da nismo ono i onakovi kakvi bismo trebali biti ili da nismo *duhovni ljudi*, a to je ego (JA). To je glavna prepreka čovjeku prema njegovu očovječenju i u konačnici pobožanstvenju.

Anthony de Mello na prvi pogled izgleda jednostavan, razumljiv, bliz. No, zaustavljajući se na njegovim spisima, posebno na *Put k Bogu*, *Poziv na ljubav* i *Izvori*, ostajemo zapanjeni u koje nas dubine uvodi. U njegovu duhovnom putovanju ili putu prema Bogu potrebno je dobro uočiti, vidjeti svekoliku stvarnost, a na poseban način vlastito ja. Ja koji, da bi došao do Boga, treba *nestati*, izgubiti se. Samo Bog jest. “Ja sam koji jesam” (Izl 3,14). Tu misao sažima u priči *Samoća*.

“Želim biti s Bogom u molitvi.

To što želiš je besmisleno.

⁶¹ Usp. *Pjev ptice*, [Obrazac], str. 27, [Istraživač], str. 28, [Juha od juhe od petka], str. 40.

⁶² *Minuta mudrosti*, str. 32.

Zašto?

Jer ako si ti, Bog nije; ako je Bog, ti nisi. Kako dakle ti možeš biti s Bogom?

Traži samoću. Kad si s nekim, nisi sam.

Kad si s Bogom, nisi sam.

Jedini način da uistinu budeš s Bogom jest da budeš posve sam.

I tada, treba se nadati, Bog će biti, a ti nećeš biti.”⁶³

Ovdje ulazimo već u mistiku. Tako se čovjek potpuno oslobađa u potpunu nestajanju. Pitanje koje se postavlja jest: Kako to ostvariti? Anthony de Mello je dosljedan i tu vidi samo jedan način. On kaže: “Jedini je način, ako se tako može reći, otvoriti oči i vidjeti. Jednostavno gledati, postati svjestan, dozvoliti da padnu zavjese s očiju. Tako je lako i zato upravo teško.”⁶⁴ Zaputiti se na taj put nije moguće polovično. Nitko se ne želi potpuno osloboditi, potpuno ozdraviti i tu je razlog da se ne stiže daleko. Kada se potpuno prestanem brinuti za “ja”, u tom trenutku se dolazi do *prosvjetljenja*. “Ja” je ta glavna *uvjetovanost* koje se najteže osloboditi da čovjek bude ono na što je pozvan - prijatelj Božji i prijatelj ljudi. Čovjek se mora svega osloboditi i biti kao ptica kada se uzdigne od zemlje.⁶⁵ Posljednje oslobođenje biva u smrti ega. On piše: “U smrti ega nalazi se sloboda, mir, spokoj, radost.”⁶⁶

Napomene na kraju

Ljudi ne teže za onim što znaju, nego za onim što osjećaju. Pjesma ili priča nikad nam ne kažu sve. Škrtoš u izričaju, bogatstvo u samopromišljanju. One nas u potpunosti čine aktivnima. Jednostavno pokreću na istraživanje. Upravo takav se pokazuje Anthony de Mello u svojim spisima, jer su to priče, pjesme, kratki izričaji. Nedorečen, s mogućnošću i pozivom da se osobno uključi u priču, pjesmu, mudru izreku.

On se usudio progovoriti o nečemu što je povijest naplavila, što su ljudi domislili da sebe opravdaju, a ne da dosegnu iskonsku oslobađajuću i veoma osobnu, zato veoma odgovornu, misao (osjećaj) svake religije. Vraća se na Izvore ili ide na Kraj, gdje će nestati mnoga pitanja koja sada postavljamo. On nije relativizirao stvarnost nego je tražio Apsolutnoga u kojem jedino čovjek može naći pravi i osloba-

⁶³ *Minuta mudrosti*, str. 103. Usp. *Pjev ptice*, [Ispusti svoj “ja” i Ispusti svoj ništa], str. 74.

⁶⁴ Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 129.

⁶⁵ Usp. Carlos G. Valles, *Anthony de Mello*, str. 133.

⁶⁶ *Poziv na ljubav*, str. 95.

đajući odgovor i osjećaj, a sve to uz uvjet da traži, da se ne zaustavlja, da bude slobodan *letjeti*. Nije potrebno nasilno odbacivanje svagdašnjega nego s njim i u njemu otkrivati Apsolutnoga i u Apsolutnome otkrivati važnost svagdašnjega.

Pravo traženje uključuje *dobro vidjeti*. Kada dobro vidimo, onda ćemo postati *svjesni* i *razumjeti*. Kada smo svjesni i razumijemo, onda ćemo *prihvatiti* i *ljubiti*. Prihvaćanje i ljubav uključuju sva događanja i cjelokupnu životnu stvarnost, jer nema ništa što se prihvati i ljubi, a da ne može biti pozitivno. To dovodi do *promjene* mene samoga i sve se mijenja. To je put Boga prema čovjeku i ne može biti drukčiji ni put čovjeka prema Bogu i drugom čovjeku.

SPIRITUALITÀ DI ANTHONY DE MELLO

Riassunto

Seguendo metodo analitico, l'autore espone la spiritualità di Anthony de Mello la quale è strettamente legata all' uomo in cammino (la spiritualità esistenziale). Ma, questa non è tanto meno la spiritualità dei valori eterni. Nella spiritualità di Anthony de Mello si trova insieme quello che l'uomo incontra nella sua quotidianità e quell'eterno che l'uomo continuamente a diversi modi sta cercando.